

פרד"ס לשולחן שבת

אוצרות גזונים מגאונותם וחריפותם של גדולי הדורות
מבחר ערוך ומלוקט מספר שיראה אור בע"ה בהוצאת מ.ד.

גליון 584 - שנה י"א - כל הזכויות שמורות ©

שב"ק פרשת אמור תשפ"ה

מנין לומדים ששאר טומאות הפורשות מן המת מטמאות

אמור כו' ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו (כא א)

בתו"כ דרשו מילת "לנפש" לרבות רביעית דם.

וברמב"ם (פ"ג מהל' אבל ה"א) כתב וז"ל ואחד המת ואחד שאר טומאות הפורש מן המת שנאמר לנפש עכ"ל, כלומר מה ששאר טומאות הפורשות מן המת מטמאות כמת נלמד מדכתיב נפש, והקשה הכס"מ שבתו"כ כתוב אין לי אלא מת מנין לרבות הדם ת"ל הנפש מנין לרבות כל הטומאות הפורשות מן המת ת"ל ואמרת אליהם לרבות וכו' עכ"ל. מבואר שממילת "לנפש" לא דרשו חז"ל על שאר טומאות הפורשות מן המת אלא דרשו לרביעית דם ואילו לשאר טומאות הפורשות מן המת דרשו מדכתיב "ואמרת" וכיצד הרמב"ם דורש לשאר טומאות הפורשות מן המת מדכתיב לנפש (עי' בכס"מ מה שתירץ).

ויש ליישב שהרמב"ם כלל לא הראה מקורו מהתו"כ אלא מהפסיקתא המובאת ביבמות (קיד.), אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים לנפש לא יטמא להביא רביעית דם שתצא מן המת שהוא לא יטמא עכ"ל, והנה לברייתא זו א"א לדרוש שאר טומאות הפורשות מן המת מ"אמור ואמרת" כדרשת התו"כ שהרי ברייתא זו דרושת מ"אמור ואמרת" להזהיר גדולים על הקטנים בהכרח מדכתיב "לנפש" דרושים הן רביעית דם והן שאר טומאות הפורשות מן המת והרמב"ם הראה ברייתא זו ושפיר כתב שמדכתיב "לנפש" לומדים לשאר טומאות הפורשות מן המת שמטמאות טומאת מת.

ויש להוכיח שהרמב"ם נמשך אחר פסיקתא זו המובאת ביבמות ולא אחר התו"כ דהרמב"ם עצמו כתב (שם הי"ב) כהן קטן הרי הגדולין מזהירים שלא יטמאוהו כתב הכס"מ דמקורו מהברייתא ביבמות הדורשת זאת מדכתיב אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים הרי שהרמב"ם בהדיא דורש "אמור ואמרת" להזהיר גדולים על הקטנים וא"כ אינו יכול לדרוש מזה לשאר טומאות הפורשות מן המת כדרשת התו"כ אלא דורש מ"לנפש" לשאר טומאות הפורשות מן המת.

אור החיים

ביאור דברי הטור שהראה מקור לאיסור טומאת כהנים מקרא דאמור אל בני אהרן

אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא

בעמיו (כא א) כתב הטור (יו"ד סי' שס"ט) וז"ל, אמור אל הכהנים בני אהרן וגו' מכאן אזהרה לכהנים שלא יטמאו למת והקשה הב"י מדוע כתב מכאן אזהרה לכהנים הלא פסוק מפורש הוא בהמשך דלא יטמאו למת.

ויש לתרץ שהנה יש שני טעמים מדוע אסור לכהנים להיטמא למת א. כדכתיב לקמן (פס' ו') "כי את אשי ה' לחם אלוהיכם הם מקריבים" כלו' כיון שעובדים בבית המקדש, ב. משום שריבה בהם הכתוב מצוות יתירות לכן הוזהרו על הטומאה, ויש ב' נפק"מ בין הטעמים א. גבי בת כהן שמצד הטעם שמקריבין בבית המקדש אין לאסור אצלה טומאה שהרי לא עובדת במקדש ומצד

הטעם שריבה בהם מצוות יתירות נוהג אף בבת כהן, ב. בזמן שאין בית המקדש קיים להטעם שאסור להם להיטמא משום שעובדים בביהמ"ק לכאן' כשאין עבודה יכולים להיטמא ולטעם שהוזהרו משום שריבה בהם הכתוב מצוות יתירות נוהג אף בזה"ז.

והנה בפסוק כתוב "אמור אל הכהנים בני אהרן" משמע דוקא בני אהרן ולא בנות אהרן וקשה מדוע צריך דרשה שבנות אהרן לא הוזהרו על הטומאה הרי אם הטעם משום שעובדים בביהמ"ק בנות שלא עובדות לא הוזהרו מסברא ואי"צ דרשה אע"כ הטעם שהוזהרו הוא משום שריבה בהם מצוות יתירות וה"ה לבנות ששייך בהן אזהרה ולזה בעי דרשה דבנות לא הוזהרו, ומאחר והטעם משום ריבוי מצוות אף בזה"ז נוהג איסור טומאת כהנים דאי"ז תלוי בעבודת בית המקדש.

וידוע דהטור מביא רק דינים הנוהגים בזמן הזה וממילא מדהביא דין טומאת כהנים בהכרח שנוהגת בזמן הזה.

ובזה תתיישב קושיית הב"י ד"ל דזה גופא הטור בא להשמיענו שהרי לפי טעם הכתוב בפסוק שהוזהרו כי עובדים במקדש יש צד לומר שבה"ז לא הוזהרו כי אין עבודת המקדש ומנין לטור שנוהג אף בזה"ז, וזה מיישב הטור שמביא שהמקור הוא מהפסוק "אמור אל הכהנים בני אהרן" וקשה מדוע כתיב "בני אהרן" ולא כתיב רק אמור אל הכהנים וי"ל דבעי למימר "בני אהרן" למעט בנות אהרן שלא הוזהרו ואי נימא דהטעם לאזהרה משום עבודת המקדש אי"צ דרשה למעט בנות אהרן דסברא היא אע"כ הטעם משום מצוות יתירות ושייך אף בבנות לכן בעי דרשה למיעוטא בנות ומאחר וממקרא זה מוכח דאזהרה זו שייכת אף בבנות ובהכרח הטעם כי ריבה הכתוב בכהנים מצוות יתירות א"כ ה"ה דנוהג איסור זה אף בזה"ז דאף בזה"ז ריבה בהם מצוות יתירות ולכן מייית בטור דינים אלו כי טומאת כהנים נוהגת אף בזה"ז.

גבולות בנימין

מנין הוכיח הטור שדין טומאת כהנים נוהג לדורות

אמור אל הכהנים בני אהרן כו' לנפש לא יטמא וגו' (כא א)

כתב הטור (יו"ד סי' שס"ט) וז"ל, אמור אל הכהנים בני אהרן וגו' מכאן אזהרה לכהנים שלא יטמאו למת עכ"ל, והקשה הב"י מדוע אומר הטור דמכאן אזהרה לכהנים הלא הוא פסוק מפורש בהמשך "קדשים יהיו לאלוהיכם כו' כי את אשי ה' לחם אלוהיכם הם מקריבים והיו קדש" (פס' ו').

ונראה לפרש שהנה לכאן' מהפסוק לקמן יהיה משמע שאזהרת טומאת כהנים נאמרה רק בזמן שבית המקדש קיים דאיכא עבודת קרבנות ואסור להם להיטמאות אבל בזה"ז שאין ביהמ"ק קיים מותר להם להיטמא ברם בבעה"ט עה"ת כאן כתב "אמור כו' ואמרת" בגימטריא לדורות (עם הכולל) משמע דאזהרה זו נוהגת אף לדורות ולא רק בזמן שביהמ"ק קיים.

ולפי"ז יש ליישב נפלא דהטור לא הראה מקורו מהפסוק לקמן דהיה אפשר לדייק מכך שבה"ז אין איסור טומאת כהנים לכן מראה מקור מקרא דאמור ואמרת שהטור עצמו כתב בפירושו לתורה שמפסוק זה מוכח שנוהג איסור זה לדורות שמילת ואמרת בגימטריא לדורות.

גבולות בנימין

מדוע הכהנים מוזהרים על טומאת מת

אמור אל הכהנים בני אהרן כי' לנפש לא יטמא בעמיו וגו' (כא א) אפשר לפרש הרבותא בזה כך.

היה מקום לומר מה שנאסר להם להיטמא למתים נאסר דוקא לאהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה אבל בניהם אחריהם שלא נמשחו וכהונתם רק מחמת שהם זרע אהרן קלה כהונתם ולא מוזהרים שלא להיטמא קמ"ל קרא שכל הכהנים מוזהרים על כך. וזה כוונת הפסוק "אמר אל הכהנים" ר"ל אמור ציווי זה לכל הכהנים כולם עד סוף כל הדורות שלא יטמאו למתים "בני אהרן" ר"ל מה שאין לכם להיטמא למתים הוא משום שאתם בני אהרן ולא דין דוקא בכהן שנמשח ולכן כל הכהנים מוזהרין על כך.

שנות חיים
(בורדא)

על מי מוטל החיוב שהכהן יטמא לאשתו

לה יטמא (כא ג) פרש"י מצוה, ויש להקשות הלא כל ציוויים שבתורה הם מצוה ומדוע דוקא כאן מדגיש זאת פרש"י. וי"ל דאיתא בגמ' זבחים (ק.) מעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב פסח ולא רצה לטמא לה דחפהו חכמים וטימאהו בעל כרחו.

וזו כוונת פרש"י "לה יטמא" דהוא מצוה על בית דין לכופף את האדם להיטמא להם משא"כ בשאר מצוות אין בי"ד כופה אדם לקיים מצוה אם עי"ז תתבטל מצוה אחרת. (א-ה) ולפי פשוטו כוונת פרש"י דזה מצוה ולא רשות כמח' ר' ישמעאל ור' עקיבא בריש סוטה).

חלקי אבנים

בעל כהן שנטמא לאשתו אסור לו להיטמא לשאר אנשים

לא יטמא בעל בעמיו (כא ד) אפשר לומר שרמוז כאן דין. כהן שמתה אשתו שמוותר לו להיטמא לה אין לומר שאחר ונטמא בהיתר יכול להיטמא למת בעלמא דממילא טמא הוא אלא עדיין אסור לו להיטמא. וזו כוונת הפסוק "לא יטמא בעל בעמיו" ר"ל אפילו בעל שנטמא לאשתו כדין אין לו להיטמא לשאר העם.

שנות חיים
(בורדא)

דין טומאת מת במאהיל ובאהל המשכה

ועל כל נפשות מת לא יבוא (כא יא) יש להקשות שהרי קרא קאי באיסור לבוא אל אהל המת וא"כ ראוי לכתוב "ואל כל וגו'" שמשמעו שלא לבוא לאהל המת משא"כ לשון "על כל" משמעו שלא יבוא על המת.

ונראה לפרש, יש ב' סוגי טומאת אהל א. אהל המשכה שפירושו שנכנס לאהל שיש בו מת, ב. מאהיל שפירושו שמאהיל על המת ואפי' תחת כיפת השמים הוי כאהל כיון שהוא עצמו נמצא מעל המת.

וי"ל דקרא קאי אתרווייהו וה"פ ועל כל נפשות" ר"ל שלא יבוא על נפש המת עצמו דהיינו מאהיל "לא יבוא" היינו שאף לא יבוא לתוך אהל שבו המת נמצא ושפיר כתיב "על" ולא "אל" דמשמעו שאף לא יבוא מעליו ולא רק שלא יבוא אליו.

אלא דלפי"ז מבואר שהלאו של "לא יבא" נאמר אף במאהיל אבל בחזו"א (אה"ע סי' קמ"ב) כתב שהלאו של "לא יבא" נאמר רק באהל המשכה ולא במאהיל וא"כ בהכרח שאין הפסוק מדבר במאהיל והדרא קושיא אמאי כתיב "על" ולא אל.

טעמא דקרא

טעם להזהרת גר מהקרבת בעל מום

איש איש מבית ישראל ומן הגר כי' לרצונכם תמים וגו' (כב יח-יט) יש להקשות מדוע הזהירה תורה על הקרבת בעל מום אף לגר לכאוף פשיטא דה"ה לגר דאחר שהתגיר הוי כישראלי.

וי"ל דאיתא בגמ' זבחים (קטז.) שגוי יכול להקריב בהמה בעלת מום ונאסר לו רק להקריב מחוסר אבר, וס"ד אמינא דכל גר כיון שבגוייתו הותר בהקרבת בעל מום נשאר לו היתר זה אף אחר גירותו כי ביסודו הוא בן נח קמ"ל שאף הוא מוזהר על הקרבת בעל מום, (א-ה) וי"ל הטעם דכיון שנתגיר נעשה כקטן שנולד ופקע ממנו שם ב"נ לגמרי).

טעמא דקרא

אימתי צריך למסור כל ממונו ואימתי צריך למסור נפשו

ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל (כב לב) עי' רש"י שמבואר שצריך למסור נפש לקידוש ה'.

הנה לא על כל דבר צריך למסור נפש אלא על ג' עבירות חמורות עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים אבל על שאר עבירות יעבור ואל יהרג (שלא בשעת השמד) אומנם יש דין בשאר עבירות שצריך אדם ליתן כל ממונו כדי שלא לעבור על לאו, נמצא שעל כל עבירות מלבד ג' עבירות חמורות צריך אדם להוציא כל ממונו אבל אי"צ למסור נפשו ועל ג' עבירות חמורות צריך למסור נפשו.

ונראה לרמז זאת בפסוק האמור בשיר השירים "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבזו לו".

שבגמ' גיטין (ז.) איתא כי משמש בארבע לשונות ואחת מהן "אם", ולפי"ז מש"כ בפסוק "אם" הכונה "כי" יתן איש וכו' וה"פ, "יתן איש כל הון ביתו באהבה" ר"ל שצריך אדם ליתן את כל כספו ורכושו באהבתו לקב"ה לקיים הלאוין שציווהו הקב"ה, ודייקא דוקא הון ביתו ולא נפשו.

אבל "בוז" ר"ל דיבר הב' בעשרת הדברות "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" והיינו ע"ז דיבר ו' לא תרצח והיינו שפיכות דמים ודיבר ז' לא תנאף והיינו גילוי עריות, "יבזו לו" ר"ל באלו העבירות צריך שלא לעוברם אפילו אם ע"ז זה יבזו לו דייקא לו לגופו שיהרגהו.

ושפיר כוונת הפסוק דמרמז כי בעבור ל"ת צריך ליתן כל הון ביתו ולא נפשו ובעבור ג' עבירות חמורות צריך ליתן נפשו.

בן יהוידע
(פסחים כה ד"ה נמצא)

המצות בפסח וכן ד' מינים כנגד מי

שבעת ימים תאכלו מצות כי' פרי עץ הדר וגו' (כג ו-מ) במדרש (ויק"ר ל-טז) איתא שלשה המה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים שלשה המה נפלאו ממני אלו פסח מצה ומרור וארבעה לא ידעתים אלו ארבעה מינים שבלולב, והוא תימה.

ויש לפרש דאיתא במדרש רבה (פר' בא טו-יב) שקרבן פסח שנאכל צלי הוא כנגד אברהם שניצל מכבשן האש מצות כנגד שרה שעשתה למלאכי השרת עוגות מצות ומרורים כנגד יעקב, עוד איתא במדרש רבה בפרשתן (ל"ז) פרי עץ הדר כנגד אברהם שהידרו הקב"ה בשיבה טובה כפות תמרים כנגד יצחק שהיה כפות ע"ג המזבח ענף עץ עבות כנגד יעקב וערבי נחל כנגד יוסף עיי"ש.

ובזה יש לפרש כוונת המדרש "שלשה המה נפלאו ממני" זה פסח מצה ומרור שהם כנגד אברהם שרה ויעקב ונפלאו ממני מדוע לא ציוה הקב"ה איזה דבר כנגד יצחק ואם תישיב שכנגד יצחק לא ציוה מפני שלא ירד למצרים משא"כ אברהם שרה ויעקב ירדו מצרימה אזי "וארבעה לא ידעתים" מדוע בארבעת המינים יש אף כנגד יצחק הרי הם גם זכר ליציאת מצרים ומדוע בהם יש איזה דבר כנגד יצחק שלא ירד למצרים, (א-ה) ויש להוסיף דכן יש לפרש שלשה המה נפלאו דא"כ שהג' דברים כנגד היורדים מצרימה מדוע הם רק שלשה ולא ארבעה דצריך זכר אף ליוסף שגם ירד מצרימה דומיא דד' מינים שיש זכר ליצחק וכן ארבעה נפלאו ממני מדוע אין זכר לשרה שירדה מצרימה).

טללי אורות (קלר) בשם
מורה"א ברודא